

Национальная академия наук Украины
Институт биологии южных морей им. А.О. Ковалевского

Тезисы VII Международной
научно-практической конференции

Pontus Euxinus 2011

по проблемам водных экосистем,
посвящённой 140-летию Института биологии южных морей
Национальной академии наук Украины

Севастополь
2011

Демченко Н.А.

Міжвідомча лабораторія моніторингу екосистем Азовського басейну
Таврійського державного агротехнологічного університету та Одеського
філіалу Інституту біології південних морів пр. Б. Хмельницького, 18,
Мелітополь, Україна, *bibadem@mail.ru*

ВИДИ-ВСЕЛЕНЦІ РИБ В РІЧКАХ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я

Вселення нових видів у водні екосистеми є широко поширеним процесом, розквіт якого припав на другу половину XX - початок XXI ст. Це сприяло розповсюдженню багатьох видів рослин та тварин за межі історичного ареалу і було пов'язано, зокрема, з діяльністю людини. Таке явище ми спостерігаємо і у річках північно-західного Приазов'я.

Метою роботи є встановлення видового складу видів-вселенців, особливостей їх поширення в річках регіону досліджень.

Основою для розкриття питання став фактичний матеріал, зібраний автором статті протягом 2001-2010 років, літературні джерела та усні повідомлення рибаків-аматорів. Збирання даних було проведено за спеціально розробленою схемою у річках Великий Утлюк, Малий Утлюк, Молочна, Корсак, Лозуватка, Обитічна та Берда.

Характеризуючи шляхи розповсюдження інвазійних видів риб в Азовському басейні, було встановлено, що основними коридорами потрапляння видів є Дніпровський, Донський та Чорноморський. Окрім того значну роль у розповсюдженні видів відігравала діяльність людини пов'язана з риборозведенням та скидами вод Каховської та Приазовської зрошувальної систем.

Фауна видів-вселенців риб зазначених річок включає види, вселення яких мали як позитивні (як екологічної, так і з точки зору для людини), так і негативні (з екологічної) наслідки. Так до першої групи можна віднести піленгаса, коропа, карася сріблястого, товстолобів, амура білого. До другої – сонячного окуня, чебачка амурського. Окрім того, треба відмітити, що роль останніх та амура білого, медаки (потрапила у водойму випадково) для приазовських гідроєкосистем поки що є не дослідженою.

Враховуючи те, що перша група видів є вже досить вивченою, ми приділили увагу окремим представникам другої групи. Найбільш розповсюдженим з неї є сонячний окунь, який потрапив в приазовські річки як зі зрошувальних систем, так і під час риборозведення. Сьогодні він масово реєструється у річці Малий Утлюк, а поодинокі в рр. Молочна

та Берда (за усними повідомленнями). Друге місце займає чебачок амурський, який потрапив у водойми з рибогосподарським посадковим матеріалом амура білого. Він реєструється в рр. Молочна та Берда.

Оцінюючи інтенсивність іхтіоінвазії, необхідно наголосити на тому, що потенційним видом, який може потрапити у водойми регіону, може бути головешка-ротань, який останнім часом дуже розширив свій ареал за рахунок риборозведення.

Таким чином, незважаючи на позитивну чи негативну екологічну роль тих чи інших видів-вселенців, вони можуть виявитись небезпечними для аборигенних організмів, зокрема для тих риб, популяції яких перебувають на межі зникнення. Тому для розуміння процесів розповсюдження та біології інвазійних видів в водоймах регіону необхідно розробити ефективні механізми боротьби з ними, якщо їх перебування буде призводити до деградації останніх.

Демченко В.О.

Міжвідомча лабораторія моніторингу екосистем Азовського басейну
Одеського філіалу Інституту біології південних морів та Таврійського
державного агротехнологічного університету пр. Б. Хмельницького, 18,
Мелітополь, Україна, *demvik@mail.ru*

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН ІХТІОЦЕНОЗІВ ВОДОЙМ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ АЗОВСЬКОГО МОРЯ

Азовське море піддавалося значним антропогенним змінам. Найбільш суттєво на екосистему Азовського моря вплинуло зарегулювання у середині ХХ ст. головних прісноводних артерій – рр. Дон та Кубань. Це спричинило цілу низку перетворень (змінились видовий склад, чисельність та біомаса більшості представників морської фауни), які простежувалися в усіх морських водоймах басейну.

Північно-західна частина Азовського моря характеризується наявністю ряду лиманів та заток (Молочний та Утлюцький лимани, затока Сиваш). Їм притаманні різні гідроекологічні характеристики, які визначають видовий склад риб в них. Але треба зазначити, що перебудова іхтіоценозів відбувається в більшості випадків закономірно у результаті як природних, так і антропогенних змін в басейні.

Порівнюючи видовий склад риб досліджуваних водойм встановлено, що найбільшим видовим різноманіттям характеризується Утлюцький лиман. Особливістю іхтіофауни його є відносно постійна кількість видів риб ($n=44$), що підтверджує стабільність екосистеми